

Position-paper Leger des Heils: Kwetsbaar en vrij van schulden

Kwetsbaar en vrij van schulden: vrijwel onmogelijk

Om wie gaat het?

Nagenoeg iedereen die zijn zelfstandigheid verliest en aangewezen is op een plek in de maatschappelijke opvang heeft schulden. De omvang van de schulden is vaak de beslissende factor die maakt dat mensen hun huis kwijt raken. Schulden zijn daarna tevens het grootste struikelblok om weer een nieuw bestaan op te bouwen. De stagnerende doorstroom/uitstroom uit de maatschappelijke opvang op weg naar beschermd wonen of begeleid wonen is voor een zeer groot deel toe te schrijven aan het feit dat er ontoereikende schuldhulpverlening is. De schulden zijn meestal erg hoog, zeker gezien tegen de achtergrond van het beschikbare (lage of geheel ontbrekende) inkomen. De hoogte kan gemakkelijk oplopen tot vele tienduizenden euro's. De schulden bestaan uit huurachterstanden, niet nagekomen aflossingsverplichtingen, ziektekosten (eigen bijdragen, terugbetalingsverplichtingen, CAK-vorderingen), verplichtingen jegens telecomproviders, openstaande rekeningen bij postorderbedrijven of internetwinkels, openstaande boetes, vorderingen van de overheid zoals premies of belastingen (toeslagen teruggave bijvoorbeeld).

Het zijn zeker niet alleen de mensen die aangewezen zijn op de maatschappelijke opvang die diep in de schulden zitten. Ook veel – veelal alleenwonende – volwassenen en in toenemende mate jong-volwassenen hebben te maken met nauwelijks in te lossen schulden. Het verschil is dat zij nog kans zien hun zelfstandigheid te behouden of dat zij – vanuit een positie van zelfstandigheid dan wel re-integratie vanuit de opvang – met behulp van een goede regeling en begeleiding hun zelfstandigheid weer hebben terug gewonnen.

Ten slotte zijn er nogal wat gezinnen, getuige ook de recente publicaties over de ontwikkeling van armoede in ons land, die in armoede en daarmee vrijwel altijd in schulden leven.

Ruim een derde van de mensen met schulden heeft geen schuldhulpverleningstraject

Medio 2017 wees onderzoek van het Leger des Heils onder jong-volwassenen uit, dat 37% van degenen die met problematische schulden te kampen hebben geen schuldhulpverleningstraject heeft. De belangrijkste reden daarvoor is dat zij niet voldoen aan de formele criteria om in een schuldhulptraject te worden opgenomen.

Gevolgen van de niet te overwinnen schulden

De gevolgen laten zich raden. Verlies van bestaanszekerheid, door het verlies van een eigen veilige plek; ontbrekend perspectief door de omvang en de hardnekkigheid van de schulden; sociaal isolement door vermindering van contact en het niet in staat zijn de voor iedereen normale basale materiële dingen te kunnen kopen, en zeker geen uitgaven te kunnen doen om het leven comfortabel, gemakkelijker, aangener, kleurrijker te doen zijn. Zelfs het

Position-paper Leger des Heils: Kwetsbaar en vrij van schulden

lagere segment supermarkten en kringloopwinkels is vaak niet haalbaar. Daarnaast: uitzichtloosheid door de als ondoordringbaar ervaren administratieve procedures en afstandelijke en onvriendelijke of onwelwillende instanties; desperaatheid na afgewezen aanvragen of als nutteloos schijnende stappen te moeten zetten in het sociaal domein met name de participatiewet.

Oplossingen voor kwetsbare mensen in financiële nood

Lokaal moet een schuldhulpverleningstraject onlosmakelijk onderdeel vormen van een begeleidingstraject, waarin behalve wonen, werk/inkomen, zelfstandigheidstraining, toezicht, dus ook schuldhulp/budgetbeheer/budgetbegeleiding zijn opgenomen. Het gaat om inspanning op lokaal en regionaalniveau om ontschotter hulp en zorg te realiseren. De ambulantiseringsopgave kan alleen slagen als ook ruime aandacht gewaarborgd is m.b.t. de schuldenproblematiek. De centrumgemeenten zijn op dit moment onvoldoende in staat om dit vraagstuk (voorkomen maatschappelijke uitsluiting door o.a. financiële problemen/schulden) op te lossen voor de doelgroep van de maatschappelijke opvang/beschermd wonen. Verdere doordecentralisatie van deze onderdelen van het sociaal domein zonder de schuldenproblematiek adequaat aan te pakken leidt tot (verder) mislukken van die operatie.

Concreet en praktisch

Primair gaat het erop te voorkomen dat schulden ontstaan. Daar waar de overheid zelf aan zet is: door de belangrijkste vaste bedragen rechtstreeks naar de (ziektekosten)verzekeraar of de woningcorporatie/particuliere huurbaas en de nutsbedrijven over te maken. Door de toeslagen rechtstreeks ten goede te doen komen aan de bestemming. Door de schuldhulpverlening efficiënter in te richten en gedurende langere tijd het beheer over het budget te doen overnemen – c.q. ruim gebruik van goed gereguleerde bewindvoeringspraktijken. Door toekenning van voorschotten voor de betaling van huur/borg/bemiddelingskosten en nutsvoorzieningen. Door een participatiewetuitkering snel – op de dag zelf – (voorlopig) toe te kennen en betaalbaar te stellen op een rekening waar een cliënt daadwerkelijk gebruik van kan maken (d.w.z. een zonder negatief saldo). Door vormen van budgetbegeleiding ruim beschikbaar te hebben en in te zetten. Door detentiecentra en andere intramurale instituten te verplichten – alvorens mensen te ontslaan/extramuraal verder te begeleiden – de basale zaken aantoonbaar geregeld te hebben: een verblijfplaats, de juiste papieren, een inkomen, een contactpersoon die als aanspreekpunt fungeert.

Schulden komen nooit alleen

Indien er geen oog is voor de samenhang tussen de schulden en andere factoren, dan zullen de eerder genoemde oplossingen maar voor korte tijd werken en dus geen afdoende oplossing vormen. De samenhang tussen schulden en verstandelijke beperkingen wordt

Position-paper Leger des Heils: Kwetsbaar en vrij van schulden

nagenoeg altijd over het hoofd gezien. Hetzelfde geldt voor psychiatrische problemen en verslavingsgedrag. De noodzakelijke en primaire beheer en begeleidstaken moeten aangevuld worden met voldoende aandacht voor die andere factoren, waaronder naast de genoemde de woonvaardigheden, de kwaliteit van het sociaal netwerk, vaardigheden om in een eigen inkomen te voorzien, fysieke beperkingen.

Samenvattend

Samenvattend kan het schuldenprobleem van vele tienduizenden mensen opgelost worden door te voorkomen dat er schulden ontstaan en door – als ze er eenmaal zijn – ervoor te zorgen dat die worden opgelost in een combinatie van sanering, beheer en intensieve begeleiding, en dat voor langere tijd, d.w.z. jarenlang, ontschot, in een aanpak gericht op (zelfstandig/begeleid) wonen, werken, toezicht. Dit, in het licht van de ambulantisering en decentralisatie van het sociaal domein naar de individuele gemeenten.

Almere, Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg

29 januari 2018